

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Проф. О. М. Хвисюк, проф. В. Г. Марченко, проф. О. М. Карабан, проф. І. О. Вороньжев

Харківська медична академія післядипломної освіти

Наведено основні напрямки розвитку системи громадського здоров'я, значення окремих складових у профілактиці інфекційної та неінфекційної патології на різних територіях та серед різних груп населення. Розглядаються питання впливу соціальних умов і чинників зовнішнього середовища на здоров'я населення з метою вдосконалення та оптимізації профілактичних заходів. Наведено міжнародний рівень діяльності у сфері охорони здоров'я, висвітлено питання законодавства організації сімейної медицини, системи діяльності громадського здоров'я. Наведено головні правові й організаційні механізми у галузі охорони здоров'я на міжнародному та національному рівні. Висвітлено питання системи громадського здоров'я у практиці охорони здоров'я населення, питання моніторингу стану здоров'я з реальною оцінкою отриманих результатів. Окрім цього, зазначено підходи щодо підготовки й перепідготовки лікарів у закладах післядипломної освіти зі спеціальності «Громадське здоров'я».

Ключові слова: громадське здоров'я, завдання, правові основи, технологія підготовки фахівців.

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ОБЩЕСТВЕННОГО ЗДОРОВЬЯ В УКРАИНЕ

Проф. А. Н. Хвисюк, проф. В. Г. Марченко,
проф. О. М. Карабан, проф. И. А. Вороньжев

Представлены основные направления развития системы общественного здоровья, значение отдельных составляющих в профилактике инфекционной и неинфекционной патологии на различных территориях и среди различных групп населения. Рассматриваются вопросы влияния социальных условий и факторов внешней среды на здоровье населения с целью усовершенствования и оптимизации методов профилактики. Показан международный уровень деятельности в сфере охраны здоровья, отражены вопросы законодательства организации семейной медицины, системы деятельности общественного здоровья. Приведены основные правовые и организационные механизмы в сфере здоровья на международном и национальном уровне. Освещены вопросы системы общественного здоровья в практике охраны здоровья населения, вопросы мониторинга состояния здоровья с реальной оценкой полученных результатов. Кроме того, указаны подходы по подготовке и переподготовке врачей в учреждениях последипломного образования по специальности «Общественное здоровье».

Ключевые слова: общественное здоровье, задачи, правовые основы, технология подготовки специалистов.

ACTUAL QUESTIONS OF DEVELOPMENT SYSTEM OF PUBLIC HEALTH IN UKRAINE

O. M. Khvisyuk, V. G. Marchenko, O. M. Karaban, I. O. Voronzhev

Basic directions of public health system development and meaning of particular features in preventive measures of infectious and non-infectious pathology in different people and places were shown in this article. Influence of social conditions and environmental factors at public health requires optimization of preventive methods. International level in Health care system, legislation in family medicine and public health system were presented. Basic legal and organizational issues in Health care system at the European and national level were considered. It is necessary to analyze the public health system as well as monitoring of the people health condition with further results assessment. Besides, principles of physicians' training at postgraduate institutions for mastering of the new specialty "Public health" were pointed out.

Keywords: public health, issues, legal foundation, training technology of specialists.

У період реорганізації охорони здоров'я в країні суттєвим є створення єдиної системи громадського здоров'я, де ця система має включати комплекс заходів, що реалізують державні установи, основною метою яких є зміцнення здоров'я населення України [7].

Головним напрямком у системі громадського здоров'я є профілактична спрямованість на превентивну медицину, яка спонукає запобігання поширеності інфекційних і неінфекційних захворювань, а також сприяє продовженню активного й працездатного віку та заохоченню

здорового способу життя. Система громадського здоров'я має доповнювати медичне обслуговування для найнезахищеніших верств населення [3].

Одним із резервів здоров'я нації є активний розвиток профілактичного напрямку в медицині, він спирається на дані, отримані від фундаментальних епідеміологічних популяційних досліджень. Підвищення методологічного рівня досліджень — запорука успіху в боротьбі за зниження поширеності захворюваності й інвалідизації населення. Головним аспектом профілактики є запобігання виникненню патологічних станів (первинна профілактика). Однак профілактика містить також раннє виявлення й лікування захворювання з метою припинення розвитку патологічного стану (вторинна профілактика) і супровід хворого з метою зменшення наслідків наявного патологічного стану (третинна профілактика) [2, 4].

Що нині становить система громадського здоров'я? Громадське здоров'я — це комплекс заходів, які реалізуються державними й недержавними установами для зміцнення здоров'я, запобігання захворюваності, збільшення тривалості активного й працездатного віку та заохочення здорового способу життя об'єднанням зусиль усього суспільства. Турбота про громадське здоров'я — це також і ефективна організація просвітницької роботи серед населення [5].

Для організації цих завдань було створено «Центр громадського здоров'я» МОЗ, а також намічено головні напрямки в цьому питанні. Планується налагодити міжсекторну співпрацю й утілити сучасні методи співпраці. Сформовано основні напрямки співпраці у сфері громадського здоров'я з ЄС, які стосуються оснащення та створення лабораторної мережі, референт лабораторій; удосконалення фінансової та матеріальної бази.

Постає питання щодо ефективності проведення імунопрофілактики дітям, підліткам і дорослому населенню; профілактики туберкульозної інфекції, ВІЛ/СНІДу, вірусних гепатитів В і С тощо.

Необхідно зазначити, що однією з перешкод на шляху побудови системи громадського здоров'я щодо стандартів ЄС, є відсутність у країні кадрового забезпечення для її функціонування. Підготовка спеціалістів у медичних

вишах зосереджена передусім на лікувальних методах і частково — на профілактиці, водночас як на додипломному, так і на післядипломному етапі не викладаються питання зміцнення здоров'я населення через вплив на його соціальні детермінанти, виявлення та вивчення факторів ризику та їх подолання; зміни якості життя. Забезпечення безперервного професійного розвитку кадрового потенціалу у сфері громадського здоров'я є некоординованими, систему підвищення кваліфікації фахівців замінено на періодичні атестації лікарів, нівельовано систему мотивації [8, 9].

Шляхи розвитку системи громадського здоров'я було затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.11.2016 р. № 1002р. Пріоритетним завданням є реформування системи додипломної та післядипломної підготовки спеціалістів у системі громадського здоров'я та їх безперервного професійного розвитку, розроблення й упровадження навчальних програм згідно з кращим міжнародним досвідом у цьому напрямку.

Тому нагальним питанням є розвиток кадрового потенціалу в системі громадського здоров'я, які містять: питання навчання і підвищення кваліфікації лікарів; розробку та затвердження стандартів освіти й освітніх програм за спеціальністю «Громадське здоров'я» для підготовки бакалаврів, магістрів і докторів філософії; утілення в країні програми з підготовки польових епідеміологів, які проводять епідосстеження у вогнищах (мобільні бригади) з використанням як вітчизняного, так і міжнародного досвіду; надання допомоги хворим на інфекційні та неінфекційні захворювання з метою внесення актуальних елементів профілактики. Особливе місце належить питанням клінічної епідеміології та доказовості в медичній практиці [1, 10].

Основна мета системи громадського здоров'я — це не окремі заходи, де залучаються різнопрофільні спеціалісти, а фахівці, які мають сучасні знання в галузі епідеміології, особливо щодо неінфекційної патології, біостатистики, моніторинг і планування програм, економіка охорони й ін.

Перелік галузей спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затверджений постановою Кабінету

Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266, серед спеціальностей галузі 22 «Охорона здоров'я» не містить такої спеціальності, як «медико-профілактична справа», проте вводить нову спеціальність — 229 «Громадське здоров'я». Слід зазначити, що і в інших країнах є такі спеціальності, як «Громадське здоров'я».

Нині основним завданням вищих медичних навчальних закладів і закладів післядипломної освіти у виконанні Плану заходів МОЗ України щодо реалізації розвитку системи громадського здоров'я є підготовка та підвищення кваліфікації лікарів. Спеціалісти в галузі громадського здоров'я мають отримати необхідну підготовку з питань публічного управління й адміністрування, пропаганди та дотримання здорового способу життя, протидії наркоманії та алкоголізму, інфекційним і неінфекційним захворюванням, туберкульозу та ВІЛ/СНІДу, хворобам, що передаються статевим шляхом. Із цієї метою необхідно не лише розширити й доповнити програми їх підготовки відповідними спеціальностями та дисциплінами, а й повністю їх скоригувати у факультети громадського здоров'я, оскільки фахівці в галузі громадського здоров'я мають бути випускниками медико-профілактичних факультетів. Трансформація передбачає оптимізацію й узгодження кафедр закладу та суттєвого збільшення ефективності управління ними.

Тому з метою реорганізації медико-профілактичного факультету Харківської медичної академії післядипломної освіти з липня 2017 р. функціонує факультет громадського здоров'я.

Нині необхідно підготувати матеріали з метою орієнтованості медичних кадрів громадського здоров'я для забезпечення навчального процесу циклу тематичного удосконалення та повторного підвищення кваліфікації викладачів у обсязі 156 навчальних годин на етапі безперервного професійного розвитку лікарів та викладачів ВМНЗ України. Фахівці закладів громадського здоров'я мають бути зорієнтовані на підготовку медичних кадрів за спеціальностями «Громадське здоров'я», «Загальна практика — сімейна медицина» [11].

У методичні напрямки слід вносити підготовку лікарів за матеріалами, які стосуються

питань: громадського здоров'я, які необхідні для розуміння питань сучасного громадського здоров'я, його основні функції. Особливе місце належить епідеміології як неінфекційних, так і інфекційних хвороб, біостатистиці. Важливе значення, на нашу думку, має втілення питань моніторингу й аналізу матеріалів щодо інфекційної захворюваності, використання стандартних показників, це також стосується і неінфекційної епідеміології і загальної гігієни, яка теж має велике значення для процесу планування й прогнозу заходів із поліпшення громадського здоров'я населення країни [6].

Розбудова навчальних програм «Громадського здоров'я» спонукає створювати: методичні рекомендації, методичні розробки, посібники й іншу методичну навчальну літературу, яка стосується програми, стратегії та державної політики в галузі громадського здоров'я.

Необхідно зазначити, що розвиток громадського здоров'я в Україні можливий лише в межах розвитку глобального здоров'я, на основі Європейської політики «Здоров'я-2020», а також іншої нормативно-правової бази ВООЗ, ЄРБ ВООЗ, ЄС [12].

Глобальне здоров'я — це галузь науки й практики, яка має пріоритетом поліпшення здоров'я всіх людей у всьому світі. Предметом глобального здоров'я є транснаціональні проблеми зі здоров'ям, детермінанти та рішення; його складають різні дисципліни всередині та за межами медичних наук, це сприяє міждисциплінарному співробітництву, становить суміш популяційної профілактики з організацією медичної допомоги на індивідуальному рівні.

Подано основні документи щодо розвитку системи громадського здоров'я в країні як частини глобального здоров'я на період до 2020 р. Вони містять такі документи:

- Здоров'я-2020. Основи політики та стратегія (прийнято 62 сесією ЄРБ ВООЗ, Мальта, 2012 р., резолюція EUR/RC62/8);
- Європейський план дій щодо зміцнення потенціалу та послуг громадської охорони здоров'я (прийнятий 62 сесією ЄРБ ВООЗ, Мальта, 2012 р., резолюція EUR/RC62/12 Rev. I);

- Рішення 851/2004/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21.04.2004 р. про утворення Європейського центру з профілактики та контролю за захворюваннями;
- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з другої сторони, на 2014–2017 р. (розділ 22 «Громадське здоров'я»).

Десять основних оперативних функцій громадського здоров'я згідно з Резолюцією ЄРБ ВООЗ EUR/RC62/12 Rev. 1:

1. Епідагляд та оцінка стану здоров'я і благополуччя населення.
2. Моніторинг та реагування на небезпеки для здоров'я та в разі надзвичайних ситуацій у галузі охорони здоров'я.
3. Захист здоров'я, маючи у своєму складі забезпечення довілля, праці, харчових продуктів та ін.
4. Зміцнення здоров'я, включаючи вплив на соціальні детермінанти та скорочення нерівностей за показниками здоров'я.
5. Профілактика хвороб, а саме раннє виявлення порушень здоров'я.
6. Забезпечення стратегічного керівництва в інтересах здоров'я та благополуччя.
7. Забезпечення достатньої кількості кваліфікованих кадрів у галузі громадського здоров'я.
8. Забезпечення стійких організаційних структур та фінансування.
9. Інформаційно-роз'яснювальна діяльність (адвокація), комунікація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я.
10. Сприяння розвитку досліджень у галузі громадського здоров'я для наукового обґрунтування політики та практики.

Основні завдання для України:

- розробка плану дій розбудови громадського здоров'я України як інкорпорованої частини громадського здоров'я Європи та глобального здоров'я — з визначенням строків виконання;
- формування пулу фахівців із громадського здоров'я;
- оптимізація мережі установ і закладів, які виконують функції громадського здоров'я;
- залучення до виконання окремих функцій громадського здоров'я медичних працівників усіх фахів.

Серед ключових проблем громадського здоров'я в Україні виділяють ВІЛ/СНІД, туберкульоз, високу смертність від неінфекційних захворювань, антибіотикорезистентність, внутрішньолікарняні інфекції та критичний рівень охоплення щепленням населення.

ВИСНОВКИ

Нині систему громадського здоров'я в Україні вже розроблено й тепер відбуваються необхідні процедури узгодження з центральними органами виконавчої влади. Важливе місце в ній належить системі центрів громадського здоров'я, яка розглядається як база для посилення функцій епідеміологічного нагляду за інфекційними та неінфекційними захворюваннями. Центри також будуть проводити просвітницьку діяльність та підвищувати обізнаність населення на теми здорового способу життя та профілактики захворювань.

Система громадського здоров'я є основою профілактичної медицини, що втілює головні заходи у сфері охорони здоров'я та спрямована на збереження як популяційного, так і індивідуального здоров'я людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко Н. В. Державне управління системою охорони здоров'я на регіональному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра наук держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Авраменко Наталія Вікторівна. — Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2011. — 39 с.
2. Власов В. В. Епидемиология / В. В. Власов. — М. : ГЭОТАР-Медиа, 2006. — 462 с.
3. Голяченко О. М. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / О. М. Голяченко. — Київ : Медицина, 2011. — 208 с.

4. *Гринхальх Т.* Основы доказательной медицины / Т. Гринхальх–М. : ГЭОТАР-медиа, 2006. — 240 с.
5. *Громадське здоров'я : підручник для студ. вищ. мед. навч. закл. / В. Ф. Москаленко, О. П. Гульчій, Т. С. Грузева [та ін.] ; за ред. В. Ф. Москаленка. — 3-тє вид. — Вінниця : Нова книга, 2013. — 560 с.*
6. *Поліщук М. Є.* Зміна середньої очікуваної тривалості життя в Україні за останні 50 років як показник ефективності охорони громадського здоров'я / М. Є. Поліщук, К. С. Красовський, Т. І. Андрєєва // Україна. Здоров'я нації. — 2009. — № 3 (11). — С. 54–62.
7. *Рингач Н. О.* Громадське здоров'я в Україні як чинник національної безпеки : монографія / Н. О. Рингач. — Київ : Вид-во НАДУ, 2009. — 296 с.
8. *Рожкова І. В.* Методологічні засади управління реформуванням системи охорони здоров'я в Україні : аспекти впровадження первинної медико-санітарної допомоги / І. В. Рожкова, Л. Жаліло, О. Мартинюк // Вісн. НАДУ. — 2012. — № 4. — С. 114–122.
9. *Рожкова І. В.* Розвиток конкурентоспроможності регіонального управління у сфері охорони громадського здоров'я : монографія / І. В. Рожкова. — Київ : Фенікс, 2009. — 384 с.
10. *Солоненко І. М.* Удосконалення організаційно-правових засад діяльності місцевих органів влади у сфері охорони здоров'я в Україні / І. М. Солоненко, С. Я. Пак // Вісн. НАДУ. — 2011. — № 1. — С. 243–256.
11. *Ярош Н. Г.* Державне регулювання соціальних стандартів у сфері охорони здоров'я України : монографія / Н. П. Ярош. — Київ : НАДУ, 2006. — 223 с.
12. *Health 2020. A European policy framework and strategy for the 21st century [Електронний ресурс] / World Health Organization. — 2013. — Режим доступу : http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0011/199532/Health2020-Long.pdf?ua=1.*

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ХМАПО ПЛАТНИХ ЦИКЛІВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ Й УДОСКОНАЛЕННЯ ЛІКАРІВ НА 2017 РІК

КАФЕДРА ДЕРМАТОВЕНЕРОЛОГІЇ ТА ВІЛ/СНІДУ

Зав. кафедри проф. Г. І. Мавров

тел.: 067-587-04-37

Дерматоонкологія (дерматовенерологи, дитячі дерматовенерологи),
м. Київ

13.11–27.11

КАФЕДРА МЕДИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ, СПОРТИВНОЇ МЕДИЦИНИ ТА ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРИ

Зав. кафедри проф. В. О. Малахов

тел.: 725-06-01; 063-58-10-46

Медикаментозні та немедикаментозні методи лікування та реабілітації
в спортивній медицині (для лікарів лікувального профілю)

15.11–29.11

КАФЕДРА ПСИХІАТРІЇ

Зав. кафедри проф. В. М. Козідубова

тел.: 738-42-41

Психіатрія. Випуск 2016 р.

01.11–29.12